

OBIECTE VESTIMENTARE MEDIEVALE TIMPURI LA EST DE CARPAȚI

Dan Gh. TEODOR

Key words: clothing objects, Roman-Byzantine fibulae, buckles, buttons, early medieval belt accessories

Reconstituirea unor interesante aspecte ale vieții cotidiene din sânul comunităților sătești medievale timpurii (secolele VI-XI d. Hr.), din regiunile de la est de Carpați, ca și din restul spațiului carpato-dunărean, în general, a putut fi posibilă prin intermediul vestigiilor scoase la iveală ca urmare a cercetărilor arheologice întreprinse pe scară largă în numeroase așezări și necropole datând din perioada menționată.

Din ansamblul multiplelor aspecte privitoare la ocupațiile principale ale populației autohtone sau ale alogenilor pătrunși în regiunile de la est de Carpați, un interes aparte îl prezintă și obiectele utilizate ca piese vestimentare, elemente care pot aduce unele contribuții în ceea ce privește cunoașterea stadiului social-economic și cultural în care se afla societatea locală din zona geografică amintită.

În general, obiectele vestimentare sunt de mici dimensiuni, au fost lucrate din metale, os sau piele, în multe cazuri având și un rol de podoabă atunci când sunt bogat ornamentate. Din punct de vedere al utilizării lor, ele nu sunt prea numeroase fiind atestate diferite tipuri de fibule, catarama și limbi de curea, plăci de centură, găici metalice și nasturi (butoni) sau accesorii de centură, în schimb este de reținut tipologia destul de variată a unor categorii.

Trebuie să menționăm că numărul pieselor referitoare la vestimentație este până în prezent destul de puțin valorificat prin publicații, din nefericire destul de multe descoperiri de acest fel, aflate în muzee sau colecții școlare, fiind încă inedite. De aceea, un repertoriu al descoperirilor și o clasificare tipologică a diferitelor categorii de obiecte vestimentare sunt dificil de realizat în stadiul actual al cercetărilor.

Este necesar de asemenea să arătăm că, alături de obiectele destinate vestimentației, prin intermediul investigațiilor arheologice au fost scoase la iveală numeroase unelte cu ajutorul cărora, în cadrul practicării meșteșugurilor casnice, se prelucrau pieile de animale domestice și sălbatică, se confecționau diferite țesături și încălțăminte, prelucrându-se totodată în mici ateliere și obiectele din metal și os utilizate în vestimentație. Săpăturile arheologice au scos la iveală unelte pentru confecționarea cojoacelor și pieptarelor, pentru curele și opinci sau fusaiole pentru tors și greutate de lut utilizate la războaiele pentru țesut. Dintre cele mai frecvente unelte utilizate în aceste meșteșuguri casnice amintim cuțitele speciale, ciocane, clești, dornuri, pile, dălți, răzuitoare și șlefuitoare din fier, os și piatră, iar pentru producerea obiectelor vestimentare din metale, tiparele din piatră, os sau lut, diferite unelte destinate anume unor astfel de activități, fragmente din materia primă folosită, aramă, plumb, billon sau fier¹. În unele așezări au fost descoperite ateliere specializate pentru făurit obiecte vestimentare, de toaletă, podoabă sau de cult, precum cele atestate de exemplu la Botoșana², Davideni³, Bernașovca⁴, Costești⁵, Lozna⁶ sau Dodești⁷.

¹ D. Gh. Teodor, *Meșteșugurile la nordul Dunării de Jos în secolele IV-XI d. Hr.*, Iași 1996, p. 29-34.

² Idem, *Civilizația romanică la est de Carpați în secolele V-VII e. n. Așezarea de la Botoșana-Suceava*,

Este în parte cunoscut că, de obicei, cele mai numeroase și mai variate obiecte vestimentare (și de podoabă) sunt atestate în complexele funerare, îndeosebi de inhumație, în comparație cu cele aflate în așezările din aceeași perioadă, unde astfel de piese sunt mult mai rar scoase la iveală.

Întrucât în regiunile de la est de Carpați necropolele sau mormintele izolate datând din perioada secolelor VI-XI d. Hr. sunt documentate în număr mult mai mic decât cel al așezărilor contemporane lor, este poate firesc ca descoperirile unor astfel de obiecte în teritoriul de la est de Carpați să fie mai rare în comparație cu acelea atestate în alte zone de la nordul Dunării de Jos, ca de exemplu din Transilvania⁸.

În regiunile de la est de Carpați cele mai numeroase obiecte vestimentare pe care cercetările arheologice întreprinse le-au descoperit sunt fibulele. Lucrate din bronz, fier, mai rar din argint sau billon, asemenea piese au fost folosite pentru prins marginile îmbrăcăminții (rochii, pelerine), unele din exemplare având totodată și un evident rol de podoabă, deoarece multe dintre ele sunt ornamentate. În multe cazuri, unii arheologi atribuie pieselor vestimentare ornamentate în primul rând numai rolul unor obiecte de podoabă, fără să țină cont de utilizarea lor reală.

Dintre piesele menționate o importanță aparte o au fibulele denumite de tip *romano-bizantin*, lucrate manual sau produse prin turnare în tipare⁹. O parte din asemenea piese au fost lucrate din bronz (fig. 1), altele din fier (fig. 2). Până în prezent astfel de exemplare sunt cunoscute la Bacău, Suceava, Bârlălești, Davideni, Hansca, Moldoveni, Botoșana, Codin, Gura Văii, Borosești, Budeni sau Ghelăiești¹⁰.

Este important de reținut că multe din exemplarele de fibule de tipul celor turnate au fost produse în regiunile de la nord de Dunăre, unde au fost descoperite ateliere pentru realizarea lor¹¹. În regiunile de la est de Carpați fibule de tip *romano-bizantin*, turnate sau lucrate manual, au putut fi difuzate pe calea schimburilor comerciale ca urmare a legăturilor cu centrele meșteșugărești din imperiu, dar nu este exclus, așa cum s-a mai menționat, ca unele să fi fost vehiculate chiar de grupurile de populație romanică, pătrunse aici din zonele Dunării de Jos¹². Aceste grupuri care poartă aspectul cultural de tip *Ipotești-Cândești*¹³ au fost

București, 1984, p. 56.

³ I. Mitrea, *Comunități sătești la est de Carpați în epoca migrațiilor. Așezarea de la Davideni din secolele V-VIII*, Piatra Neamț, 2001, p. 71, 75, 128-147; D. Gh. Teodor, *Ateliers byzantins des VI^e-VIII^e siècles au Nord de Bas Danube*, în *Études Byzantines et Postbyzantines*, V, 2006, p. 198, fig. 6.

⁴ I. S. Vinokur, V. P. Megey, *Juvelira maisternaja rann 'osredn'ovičnich slovjan*, în *Archaeologia*, 3, Kiev, 1992, p. 82-94; I. S. Vinokur, *Iuvelirskii kompleks rann'osredn'ovičnich slovjan*, în *Archaeoslavika*, 3, Krakow 1998, p. 209-226.

⁵ D. Gh. Teodor, *Elemente și influențe bizantine în Moldova în secolele V-XI*, în *SCIV*, 21, 1970, 1, p. 102, 106, fig. 3, 4, 5.

⁶ Idem, *Un centru meșteșugăresc din evul mediu timpuriu. Cercetările arheologice de la Lozna-Botoșani*, Brăila, 2011, p. 67-68.

⁷ Idem, *Tipare din secolele VI-XI d. Hr. în regiunile carpato-nistrene*, în *ArhMold*, XXVIII, 2005, p. 160, 164, fig. 2/9; 3/8.

⁸ M. Rusu, *Descoperiri arheologice transilvane din sec. IV/V-VIII/IX*, în *Istoria Transilvaniei*, I, Cluj-Napoca, 1997, p. 396-436.

⁹ D. Gh. Teodor, *Considerații privind fibulele romano-bizantine din secolele V-VII e. n. în spațiul carpato-dunăreano-pontic*, în *ArhMold*, XII, 1988, p. 197-223.

¹⁰ *Ibidem*, p. 198-209.

¹¹ A. Bejan, *Un atelier metalurgic din sec. VI e. n. de la Drobeta-Turnu Severin*, în *ActaMN*, XIII, 1976, p. 257-272.

¹² D. Gh. Teodor, *Considerații privind unele aspecte ale etnogenezei românești*, în *ArhMold*, XXXIV, 2011, p. 181-182.

¹³ V. Teodorescu, *Despre cultura Ipotești-Cândești în lumina cercetărilor arheologice din nord-estul Munteniei*, în *SCIV*, 15, 1964, 4, p. 485-499; idem, *O nouă cultură arheologică recent precizată în țara noastră. Cultura*

dislocate de migrațiile slavilor, anților și avarilor care au atacat granița imperiului bizantin de pe Dunăre, infiltrându-se la sud de fluviu. În schimb, avându-se în vedere concentrarea celor mai multe exemplare de fibule de acest tip lucrate din fier în anumite zone ale spațiului est-carpatic, este foarte posibil ca unele să fi fost produse chiar local, încercându-se astfel să se suplinească lipsa sau raritatea pieselor din bronz în vremea când producția atelierelor romano-bizantine încetase, ca urmare a situației economice și politice precare determinate de intensificarea invaziilor slave de la sfârșitul secolului al VI-lea și începutul celui următor¹⁴. Multe din fibulele din fier sunt însă de tradiție mai veche, anumite tipuri fiind folosite în zonă încă de la începutul epocii marilor migrații¹⁵. Așa cum am mai amintit, multe din exemplarele de fibule romano-bizantine lucrate din bronz, manual sau produse prin turnare, sunt ornamentate cu motive geometrice sau florale. Un exemplar descoperit la Davideni-Neamț are o semnificație religioasă creștină de o deosebită însemnătate, având figurată în relief imaginea unui sfânt aureolat¹⁶.

Mult mai numeroase sunt fibulele *digitate*, lucrate prin turnare din bronz, mai rar din argint (fig. 3; 4; 5). În categoria acestor piese vestimentare sunt incluse fibule miniaturale, cele de tip *gepidic* (fig. 3/4; 5/9) și cele de tip *niprobian* (*germanice*). Exemplarele descoperite la est de Carpați prezintă o varietate tipologică și ornamentală destul de mare, suscitând un interes aparte, pe deplin justificat¹⁷.

Deosebit de interesante sunt fibulele *digitate* de mici dimensiuni, multe din aceste exemplare fiind produse chiar în atelierile meșteșugărești de la nordul Dunării de Jos, după cum o dovedesc modelele amprentatoare descoperite în Muntenia¹⁸ sau Banat¹⁹. Este posibil ca unele din exemplarele de fibule *digitate* descoperite în regiunile est-carpatică, mai ales cele ornamentate, să fi fost vehiculate aici tot de grupurile romanice venite din zonele Dunării de Jos care au adus cu ele și fibulele de tip *romano-bizantin*, unele obiecte de cult creștin sau olărie specifică regiunilor lor de origine²⁰.

O mai mare diversitate tipologică și ornamentală o prezintă fibulele *digitate* de origine germanică. Unele din exemplare au fost produse, după opinia noastră, în regiunile Crimeii, în atelierile goților târzii și difuzate în spațiul carpato-dunăreano-pontic de unele grupuri de anți, care le-au preluat în urma contactelor cu populația germanică de pe litoralul de nord al Mării Negre²¹. Alte câteva au fost difuzate în regiunile de la est de Carpați ca urmare a legăturilor pe care populația locală le-a avut cu gepizii din Transilvania²².

Exemplarele de fibule *digitate* de tip *germanic*, răsăritean, atestate în număr destul de

Ipoțești-Cândești (sec. V-VII), în „Sesiunea de comunicări științifice ale muzeelor de istorie”, II, București 1971, p. 104-131.

¹⁴ D. Gh. Teodor, *op. cit.* în ArhMold, XII, 1988, p. 208-209.

¹⁵ V. Palade, *Așezarea și necropola de la Bârlad-Valea Seacă, secolele IV-V*, București, 2000, p. 215-218; O. L. Șovan, *Necropola de tip Sântana de Mureș-Černjachov de la Mihălășeni (județul Botoșani)*, Târgoviște, 2005, p. 153-154.

¹⁶ I. Mitrea, *op. cit.* p. 139-141, fi. 67/3, 5; 67a.

¹⁷ D. Gh. Teodor, *Fibulele “digitate” din secolele VI-VII în spațiul carpato-dunăreano-pontic*, în ArhMold., XV, 1992, p. 119-152.

¹⁸ D. V. Rosetti, *Siedlungen der Kaiserzeit und die völkerwanderungszeit bei Bukarest*, în „Germania”, 18, 1934, p. 207, fig. 1/4.

¹⁹ N. Fetich, *Das Kunstgewerbe der Avarzeit in Ungarn*, în „Archaeologica Hungarica”, I 1926, p. 32, pl. IV/21; I. Nestor, C. S. Nicolaescu-Plopșor, *Der völkerwanderungszeitliche Schatz Negrescu*, în „Germania”, 22, 1938, p. 37, pl. 9/2.

²⁰ D. Gh. Teodor, *op. cit.* în ArhMold. XXXIV, 2011, p. 181 și bibliografia.

²¹ Idem, *Unele considerații privind fibulele digitate din spațiul carpato-dunăreano-pontic*, în „Acta Musei Tutovensius”, VI, 2011, p. 123.

²² Idem, *Vestigii germanice din secolele V-VII d. Hr. în regiunile est-carpatică*, în „Acta Musei Tutovensius”, X, 2015, p. 211-219, fig. 1.

mare în regiunile menționate au fost vehiculate aici tot de anți, grupuri de populații care au difuzat și unele elemente culturale de tip *Penkovka*²³, specifice zonelor de silvo-stepă de la nordul Mării Negre.

Descoperirea unui atelier la Bernașovka în zona Nistrului Superior, specializat în făurirea unor obiecte vestimentare și de podoabă, între care și o fibulă digitată, arată că astfel de piese au putut fi produse chiar în teritoriile carpato-nistrene²⁴.

Este necesar să reamintim că fibulele digitate de tipul celor menționate nu au fost făurite de către slavi, deși unii specialiști le-au atribuit în exclusivitate acestei populații²⁵. Faptul că în zonele Niprului Mijlociu nu au fost atestate până acum ateliere specializate pentru producerea unor astfel de obiecte și că asemenea piese sunt frecvent prezente în mormintele de înhumare aparținând goților târzii din Crimeea sau din alte părți evidențiază clar constatarea că fibulele digitate de acest tip nu sunt o creație exclusiv slavă²⁶. Faptul că asemenea obiecte sunt bogat ornamentate, unele fiind lucrate, ca de exemplu piesa de la Iași-Crucea lui Ferent, din bronzaurit²⁷, arată limpede că, în destul de multe cazuri fibulele digitate au fost folosite și ca piese de podoabă, utilizarea lor la unele populații fiind pusă de unii specialiști în legătură și cu destinația acestora ca fiind reprezentative pentru unele grupuri de elită²⁸.

O categorie de obiecte vestimentare, relativ numeroasă din punct de vedere tipologic, o constituie cataramele (fig. 6). Folosite în principal pentru prinderea cingătorilor sau a accesoriilor de curea, încălțăminte etc., cataramele au fost lucrate din bronz și fier, mai rar din metale prețioase (și chiar din os la unele populații nomade), multe fiind ornamentate și în numeroase cazuri fiind utilizate și ca obiecte de podoabă. Sunt cunoscute catarami simple, pătrate sau dreptunghiulare, de formă ovală sau de liră simplă sau dublă, precum și exemplare prevăzute cu placă fixă sau mobilă care se prindeau pe curea cu ajutorul unor nituri. Există tipologic o foarte mare varietate de catarami, cele mai numeroase dintre acestea bine clasificate, atât pentru cele descoperite în regiunile carpato-dunăreano-pontice²⁹, cât și din alte părți ale Europei³⁰ evidențiindu-se constatarea că multe exemplare au fost folosite concomitent, timp îndelungat, de diferite populații.

Anumite tipuri de catarami, ca de exemplu cele de tip *sucidava*, *salona-histria*, *siracuză*, *papa*, *balgota* etc. au fost bogat ornamentate fiind produse prin turnare în ateliere specializate, îndeosebi în centrele meșteșugărești din imperiul bizantin, dar unele au fost imitate și de atelierele de la nordul Dunării de Jos³¹. Dacă pentru multe din exemplarele de cataramă s-a putut stabili originea și perioada în care au fost produse și folosite, constituind astfel criterii relative de încadrare cronologică, pentru piesele cu forme comune de un tip mai

²³ Idem, *op. cit.* în „Acta Musei Tutovensis”, VI, 2011, p. 123.

²⁴ I. S. Vinokur, V. P. Megey, *op. cit.*, p. 83-94.

²⁵ B. A. Râbakov, *Drevnaja Rus'*, în „Sovietskaja Archaeologija”, XVII, 1953, p. 23-104; J. Werner, *Slavische Bügelfibeln des 7. Jahrhunderts*, în „Reinecke Festschrift”, Mainz 1950, p. 150-172; I. Nestor, *L'établissement des Slaves en Roumanie à la lumière des quelques découvertes archéologiques récentes*, în „Dacia”, NN, V, 1961, p. 429-448.

²⁶ D. Gh. Teodor, *op. cit.* în ArhMold, XV, 1992, p. 135-136.

²⁷ N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmbovița, Emilia Zaharia, *Cercetări arheologice în orașul Iași și împrejurimi*, în SCȘ-Iași, Istorie, VII, 1956, 2, p. 8, fig. 3.

²⁸ Fl. Curta, *Apariția slavilor. Istorie și arheologie la Dunărea de Jos în veacurile VI-VII*, Târgoviște, 2006, p. 199-290.

²⁹ S. Dumitrașcu, *Podoabe și piese de îmbrăcăminte din mileniul I e. n.* în Crisia, XIII, 1983, p. 33-142; D. Gh. Teodor, *Piese vestimentare bizantine din secolele V-VII în spațiul carpato-dunăreano-pontic*, în ArhMold, XIV, 1991, p. 117-138; Z. K. Pinter, A. Dragotă, I.M. Țiplic, *Piese de podoabă și vestimentație la grupurile etnice din Transilvania (sec. VII-XIII)*, Alba Iulia, 2006, p. 57, 79-81; A. Dragotă, *Podoabe și accesorii vestimentare din Banat, Crișana și Transilvania*, Cluj-Napoca, 2014, p. 207-218.

³⁰ D. Gh. Teodor, *op. cit.*, p. 117-136.

³¹ Ana Haralambieva, *Colanni toki ot IV-VII v. ot Dobrični muzei*, în Dobrudja, (10), 1993, 3, p. 32-46; D. Gh. Teodor, *op. cit.*, în „Études byzantines et postbyzantines”, V, 2006, p. 189-206.

simplu încadrarea lor cronologică și culturală este destul de dificilă dacă nu este bine stabilit contextul arheologic din care provin. Ca și în cazul fibulelor, unele exemplare, mai ales cele bogat ornamentate, au fost folosite de numeroase populații și ca obiecte de podoabă, fiind transmise de la o generație la alta, vreme destul de îndelungată³².

Un grup de obiecte vestimentare mai puțin numeros îl constituie nasturii (butonii) și copcile (găicile) lucrate îndeosebi din metale (fig. 7), piese utilizate mai ales către sfârșitul primului mileniu creștin. În general, nasturii sunt de formă plată circulară, dar și globulară sau ovoidală, fiind prevăzuți cu o mică verigă pentru a putea fi prinși de îmbrăcăminte. Cele mai multe exemplare au fost produse prin turnare în tipare, fiind în marea majoritate a cazurilor decorate cu motive geometrice sau vegetale. Pentru producerea lor s-a utilizat bronzul și mai rar argintul sau billonul. În afară de rolul lor practic în vestimentație, multe piese au fost folosite ca podoabe (pandantive) sau cusute pe îmbrăcăminte.

Alături de aceste obiecte vestimentare trebuie menționat și un accesoriu de curea lucrat din bronz găsit la Poiana-Tecuci³³. Piesa a fost obținută prin turnare și a fost bogat ornamentată. Utilizat ca element de ornament al cingătorii, mai ales în vestimentația militarilor, asemenea obiect este singular deocamdată în regiunile de la est de Carpați și poate fi datat în perioada secolelor VII-VIII având analogii în zonele de la nordul Dunării de Jos sau din Pannonia³⁴.

În general, este important de reținut că prin intermediul obiectelor de port s-a putut încerca, în multe cazuri, reconstituirea vestimentației dintr-o anumită perioadă istorică. Aceste reconstituiri au fost posibile mai ales datorită unor complexe funerare în care defuncții au fost înmormântați cu piesele de port folosite de obicei, poziția obiectelor *in situ* indicând limpede funcționalitatea lor. Asemenea reconstituiri pentru perioada evului mediu timpuriu au fost făcute pentru anumite grupuri de populații din Germania³⁵, Ungaria³⁶ sau Crimeea³⁷ de exemplu, utilizându-se situația complexelor funerare de inhumație, care s-au conservat mai bine. Deosebirile atestate de la un complex la altul sau de la o zonă geografică la alta s-au datorat, firește, diferențierilor social-economice existente în cadrul anumitor grupuri de indivizi, bogate sau sărace, oameni simpli sau militari, precum și unor pături sociale de elită.

Studiarea atentă și comparativă a obiectelor vestimentare din anumite areale geografice și din diverse perioade istorice, poate contribui, într-o destul de bună măsură, la cunoașterea stadiului social-economic al unor grupuri de populații. În același timp, obiectele vestimentare, ca și cele de podoabă sau alte vestigii, oferă posibilitatea de a atesta practicarea unor meșteșuguri locale, diversitatea tipologică și ornamentală a obiectelor, precum și influențele culturale eterogene receptate ca urmare a contactelor cu alte medii etno-culturale sau conservarea unor elemente tradiționale, locale. De asemenea, s-a constatat că în evoluția lor anumite populații au adoptat tipurile de obiecte vestimentare specifice altor zone culturale, care se produceau în perioada respectivă și care erau difuzate de centrele de producție ale acestora. În cele mai multe cazuri însă, au fost folosite piesele mai elaborate, produse îndeosebi în atelierele romane târzii și bizantine. În felul acesta, pe baza trăsăturilor care

³² V. B. Kovalevskaia, *Pojasnye nabory Evrazii IV-IX vv. prjažki*, Moskva, 1979, *passim*; Ecaterina Dunăreanu-Vulpe, *La nécropole de l'âge de bronze de Poiana*, în *Dacia*, V-VI, 1935-1936, p. 164, fig. 15/1.

³³ Gy. Laszló, *Études archaéologiques sur l'histoire de la société des Avars*, Budapesta, 1955, p. 225-235.

³⁴ K. W. Zeiller, *Tracht Bewaffung und Schmuck*, în „Die Bajuwaren. Von Severin bis Tassilo, 488-788”, München 1988, p. 237-248, fig. 167; 170; M. Martin, *Tracht und Bewaffnungen in Frankischer Zeit*, în „Die Atamanen”, Stuttgart, 1977, p. 349-358, fig. 385 a-b, 388, 390, 394.

³⁵ Gy. Laszló, *op. cit.* p. 221-240.

³⁶ E. A. Chairedinova, *Ženski costium s južnokrimskimi orlinogolovnymi prjažkami*, în „Materjaly po archaeologii, istorii i etnografii Tavrii”, Simferopol, VII, 200, p. 91-133; eadem, *Obuvnje nabory V-VII vv iz jugo-zaoadnogo Kryma*, în „Materialy po archeologii, istorii i etnografii Tavrii”, X, 2003, p. 125-160.

³⁷ Gy. Laszló, *op. cit.* p. 292; Z. K. Pinter, A. Dragotă, I. M. Țiplic, *op. cit.* p. 35-37, 79-82; Fl. Curta, *op. cit.* p. 199-290.

caracterizează anumite categorii de obiecte vestimentare, se poate stabili originea acestora și mediul etno-cultural în care ele au fost de regulă difuzate.

Firește, așa cum am mai menționat, diferențele în ceea ce privește materia primă din care au fost produse (metale comune sau prețioase), ornamentația, dimensiunile, frecvența lor în complexe și altele, oferă o bună modalitate de a atesta, în anumite areale bine delimitate, existența unor grupuri etno-culturale deosebite, putându-se stabili în cadrul lor chiar existența unor diferențieri social-economice.

Alături de aceste aspecte trebuie arătat că unele din obiectele de vestimentație, ca și acelea de podoabă cu destinație specială, au avut la unele populații (mai ales la cele nomade), o anumită semnificație spirituală, ca de exemplu fibulele digitate, accesoriile de curea, centurile unor militari, nasturii etc³⁸. De exemplu, centurile utilizate de militari (mai ales la nomazi), aveau rolul de a-i proteja în lupte, același rol apotropaic avându-l și unele medalioane.

Concluziile reieșite din studierea acestor categorii de vestigii completează într-o apreciabilă măsură cunoașterea stadiului social-economic și cultural în care se aflau locuitorii comunităților sătești din diferite perioade istorice și zone geografice, oferind în același timp o mai largă posibilitate de a preciza elementele esențiale tradiționale locale sau influențele primite ca urmare a contactelor stabilite de autohtoni cu alogeni sau receptate în virtutea legăturilor multiple și continue cu civilizația romană târzie și bizantină.

EARLY MEDIEVAL CLOTHING PIECES EAST OF THE CARPATHIANS

To know the state of socio-economic and cultural development of the local society east of the Carpathians in the Middle Ages (centuries VI-XI AD.), the clothing items made of metal, bone or leather have some importance. Some objects were produced in local handicraft workshops, others were imported from the Byzantine Empire or transmitted by some migratory populations entered into these regions.

The differences about the raw material from which clothing items were produced, ornamentation, size and frequency in some archeological sites from different periods, offers opportunities to establish the limits of the geographical areas in which were spread, the presence of distinct ethno-cultural groups and, within them, the existence of social differences.

Studying clothing objects (fibulae, buckles, buttons, belt accessories, etc.) may be defined the local traditional elements, the influences received as a result of contacts made between local and aliens, and also those perceived under existing links between the communities of the north of the Danube, in general, and late Roman and Byzantine civilization.

List of Illustrations

- Fig. 1 Roman-Byzantine fibulae of bronze: 1, Bacău; 2, 3, 7 Davideni-Neamț; 4, Suceava-Șipot; 5, Hansca-Ialoveni; 6, Bârlălești-Vaslui; 8, Moldoveni-Neamț; 9, Gura-Văii-Vaslui.
- Fig. 2 Roman-Byzantine fibulae of iron. 1,7, Botoșana-Suceava; 2, Borosești-Iași; 3, 5, Codin-Cernăuți; 4, 6, Davideni-Neamț.
- Fig. 3 Radiate fibulae of bronze. 1, Budești-Vaslui; 2, Iași- Crucealui Ferent; 3, Draxini-Botoșani; 4, Vinderei-Vaslui.
- Fig. 4 Radiate fibulae of bronze. 1, Bălteni-Vaslui; 2, 3, 5, Dănceni-Strășeni; 4, Vutcani-Vaslui.
- Fig. 5 Radiate fibulae of bronze. 1, Negulești-Neamț; 2, Hansca-Ialoveni; 3, Cernovka-Cernăuți; 4, Goroșeva-Cernăuți; 5, Rașcov-Hotin; 6, Pașcani; 7, Horga-Vaslui; 8, Suceava-Șipot; 9, Iași-Crucealui Ferent.
- Fig. 6 Types of buckles. 1, Botoșana-Suceava; 2, Răducăneni-Iași; 3, Rașcov-Hotin; 4, Săbăoani-Neamț; 5, Băiceni-Iași; 6, 11, Hlincea-Iași; 7, Dodești-Vaslui; 8, Erbiceni-Iași; 9, Borniș-Neamț; 10, Dănești-Vaslui.
- Fig. 7 Buttons (1-13; 15-20) and belt buckles (14). 1, 2, 12, 13, Hansca-Chetrăria; 3-7, Bârlad; 8-11, 18, 20, Arsura-Vaslui; 14, Botoșana - Suceava; 15, 16, 19, Brănești-Orhei; 17, Davideni-Neamț.

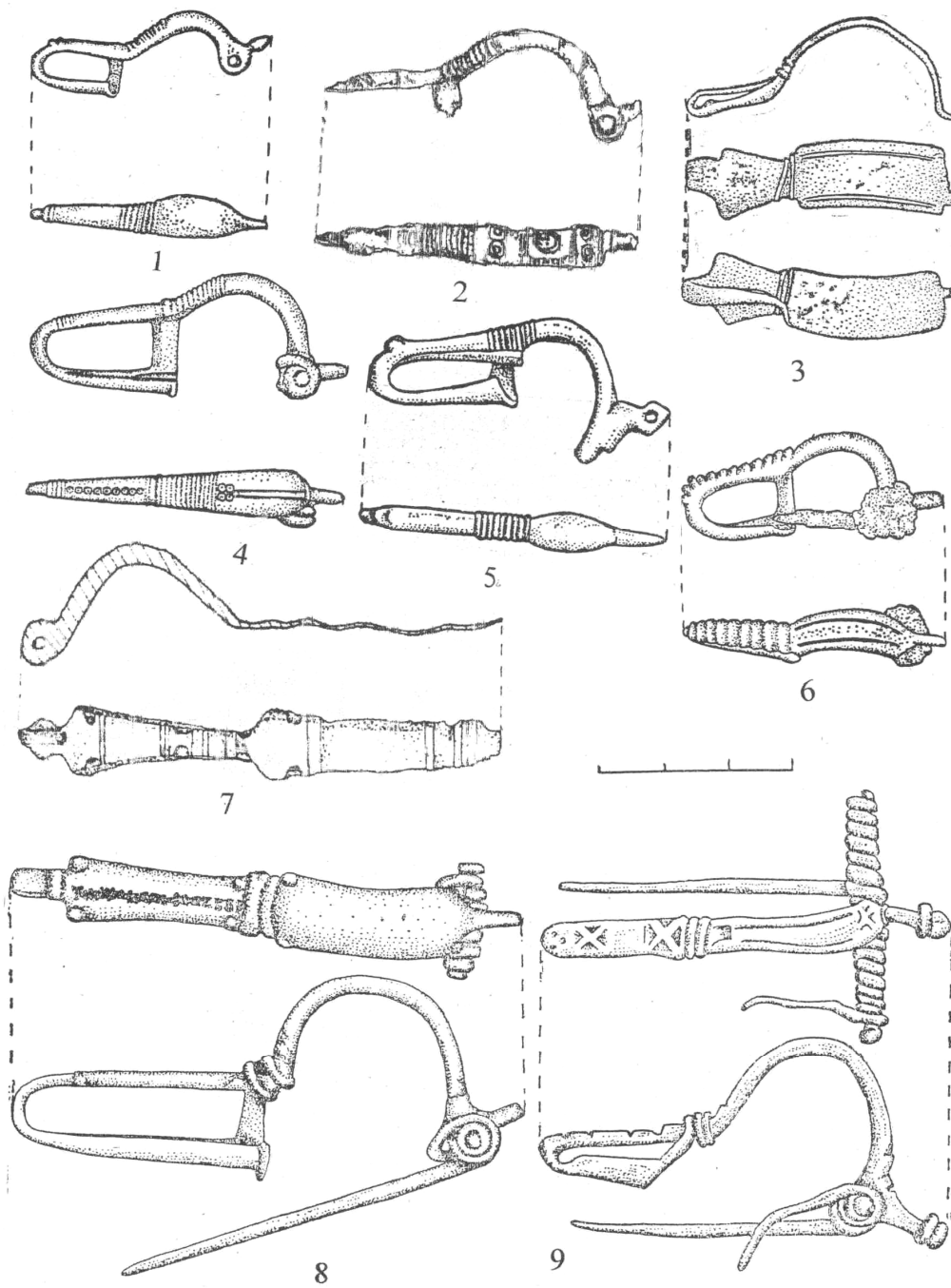


Fig. 1. Fibule romano-bizantine din bronz: 1, Bacău; 2-3, 7 Davideni-Neamț; 4, Suceava-Șipot; 5, Hansca-Ialoveni; 6, Bârlălești-Vaslui; 8, Moldoveni-Neamț; 9, Gura-Văii-Vaslui.

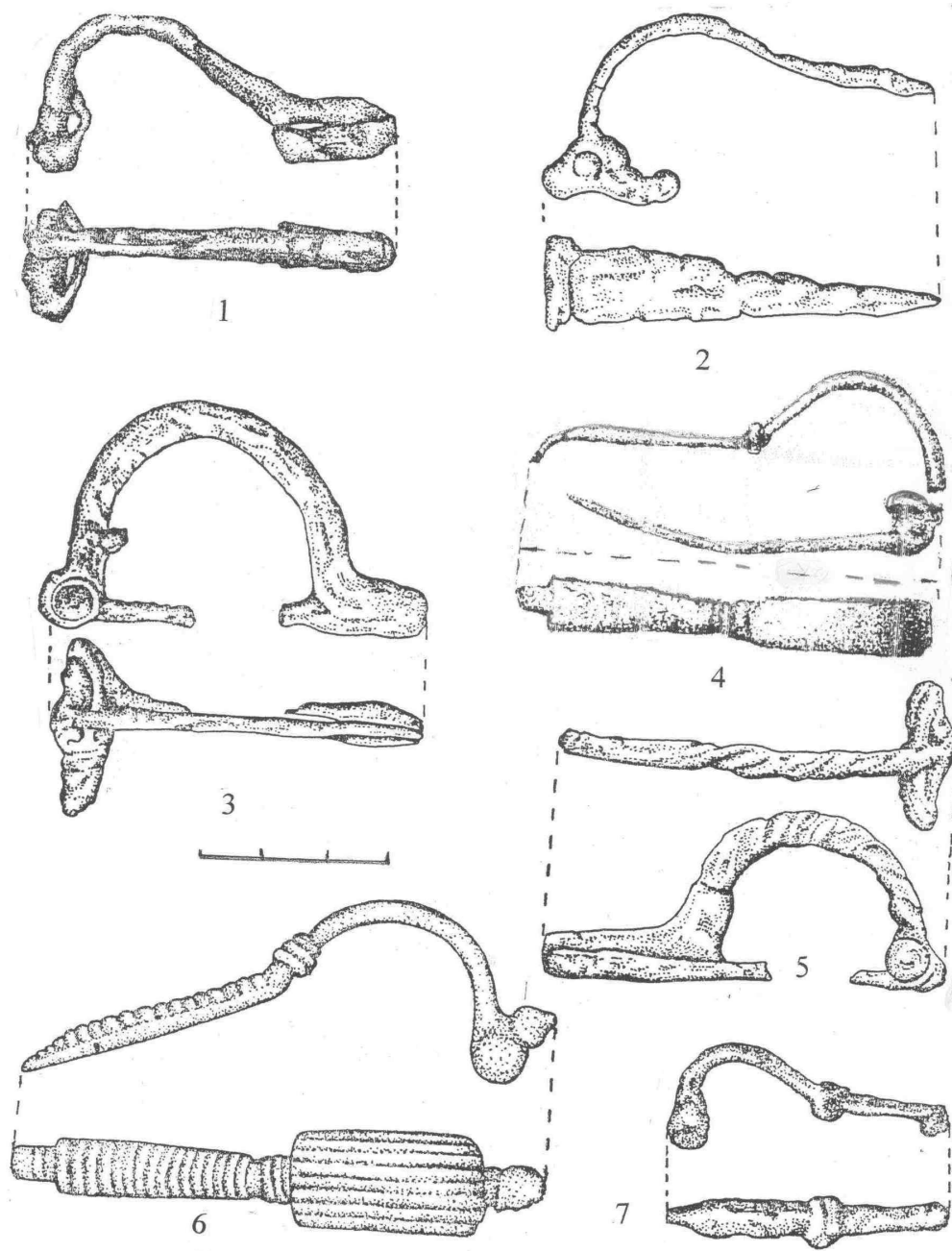


Fig. 2. Fibule romano-bizantine din fier. 1,7, Botoșana-Suceava; 2, Boroșești-Iași;
3, 5, Codin-Cernăuți; 4, 6, Davideni-Neamț.

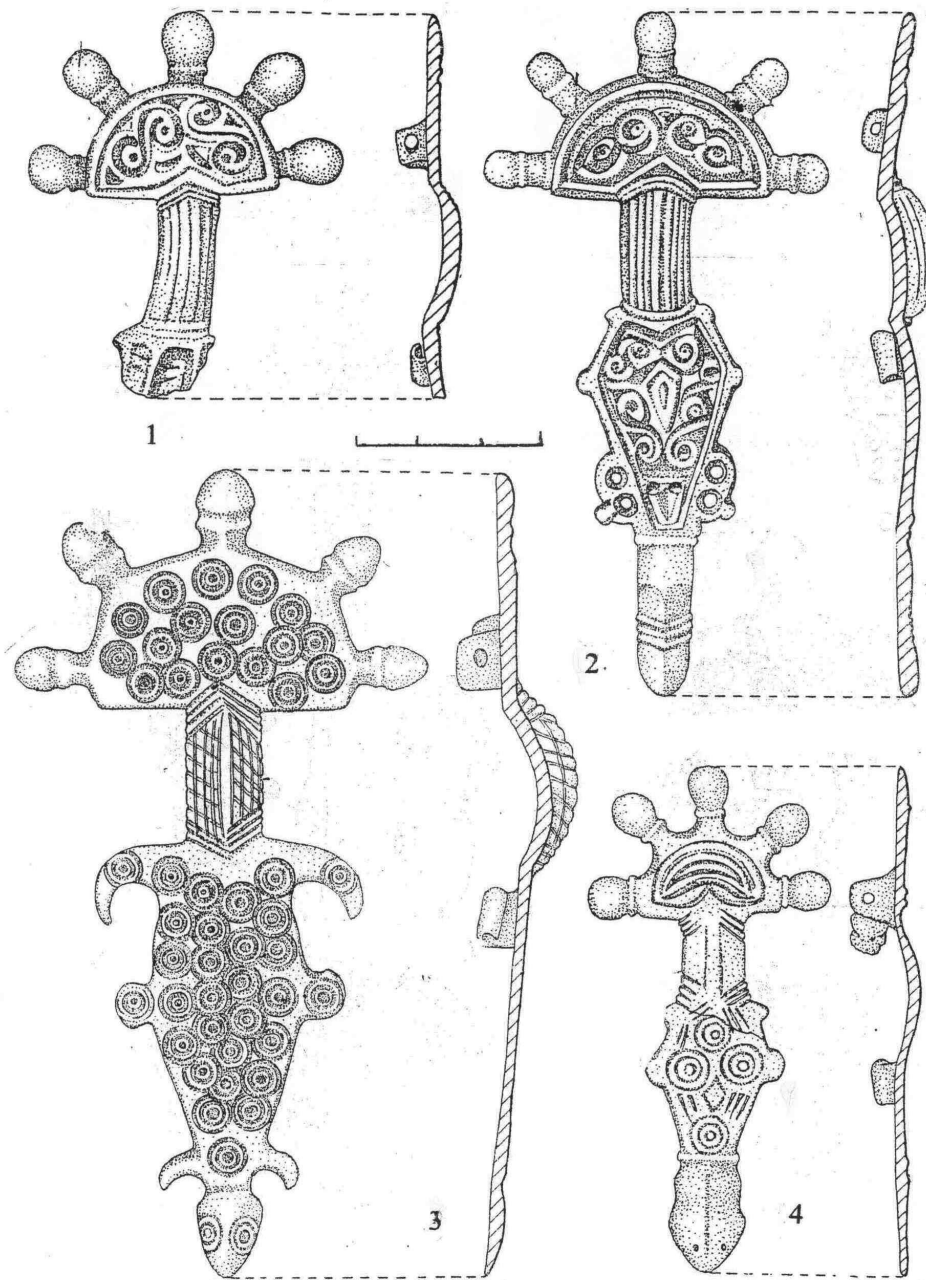


Fig. 3. Fibule digitate din bronz. 1, Budești-Vaslui; 2, Iași- Crucea lui Ferent; 3, Draxini-Botoșani; 4, Vinderei-Vaslui.

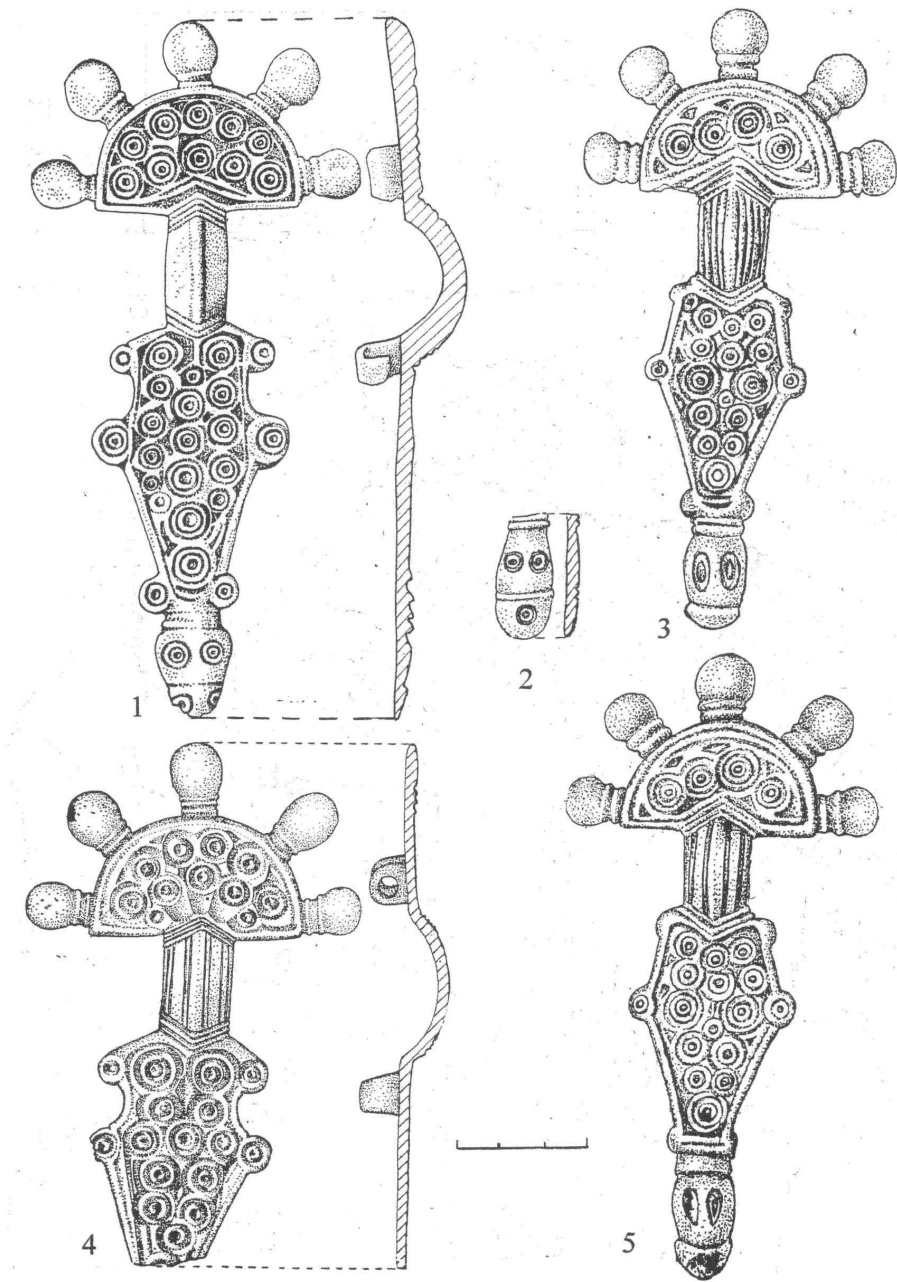


Fig. 4. Fibule digitate din bronz.1, Bălteni-Vaslui; 2-3, 5, Dănceni-Strășeni; 4, Vutcani-Vaslui.

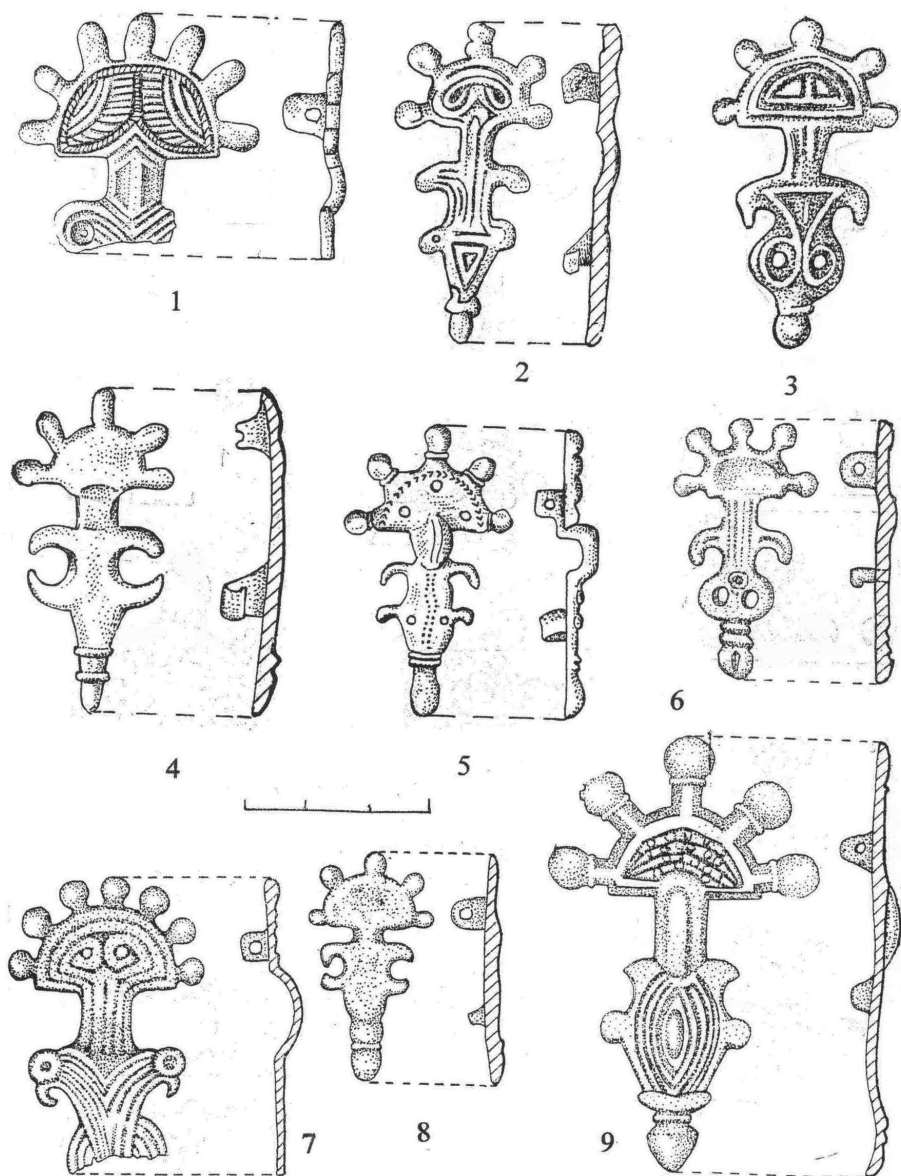


Fig. 5. Fibule digitate din bronz. 1, Negulești-Neamț; 2, Hansca-Ialoveni; 3, Cernovka-Cernăuți; 4, Goroșeva-Cernăuți; 5, Rașcov-Hotin; 6, Pașcani; 7, Horga-Vaslui; 8, Suceava-Șipot; 9, Iași-Crucea lui Ferent.

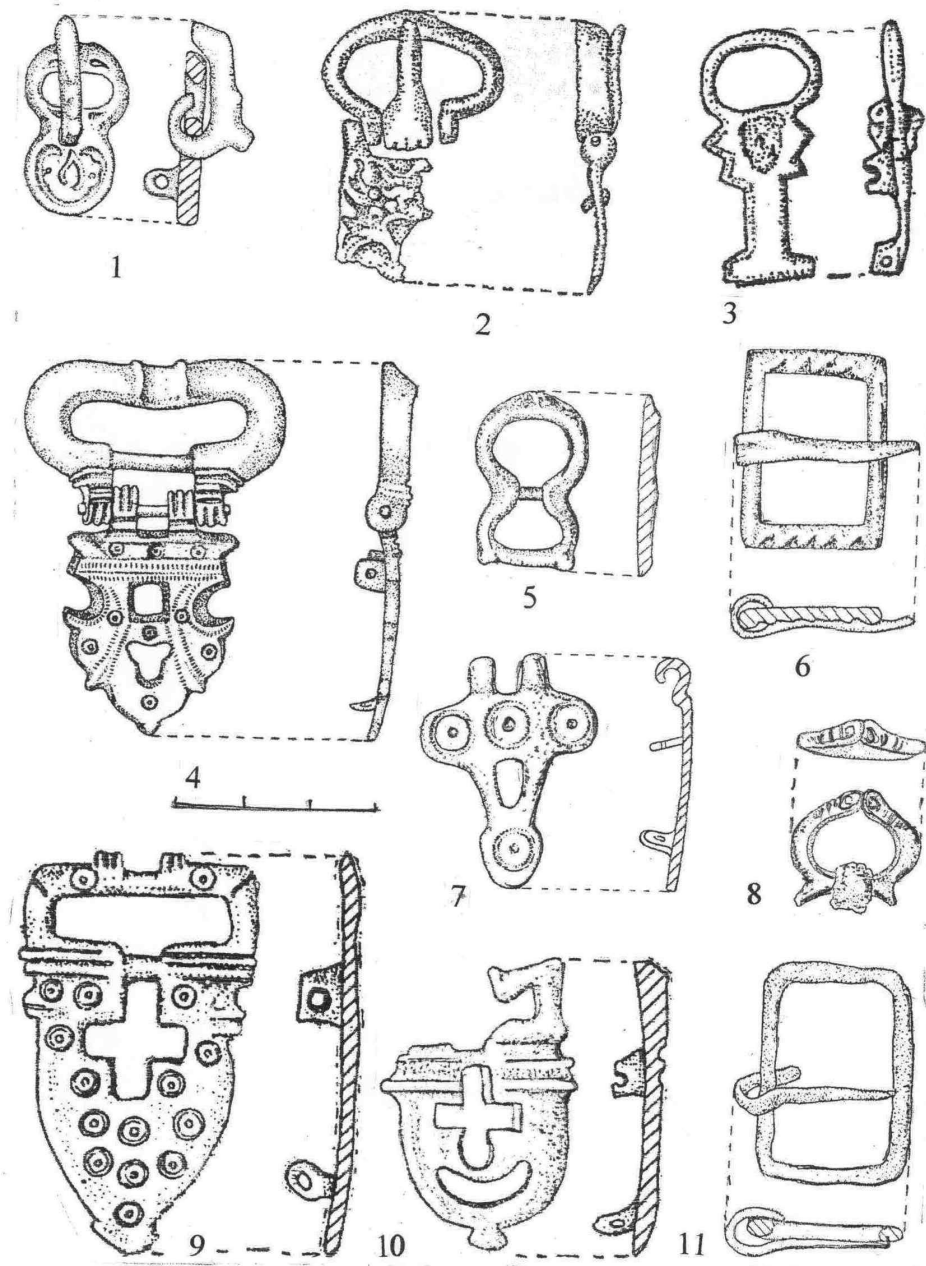


Fig. 6. Tipuri de catarami. 1, Botoșana-Suceava; 2, Răducăneni-Iași; 3, Rașcov-Hotin; 4, Săbăoani-Neamț; 5, Băiceni-Iași; 6, 11, Hlincea-Iași; 7, Dodești-Vaslui; 8, Erbiceni-Iași; 9, Borniș-Neamț; 10, Dănești-Vaslui.

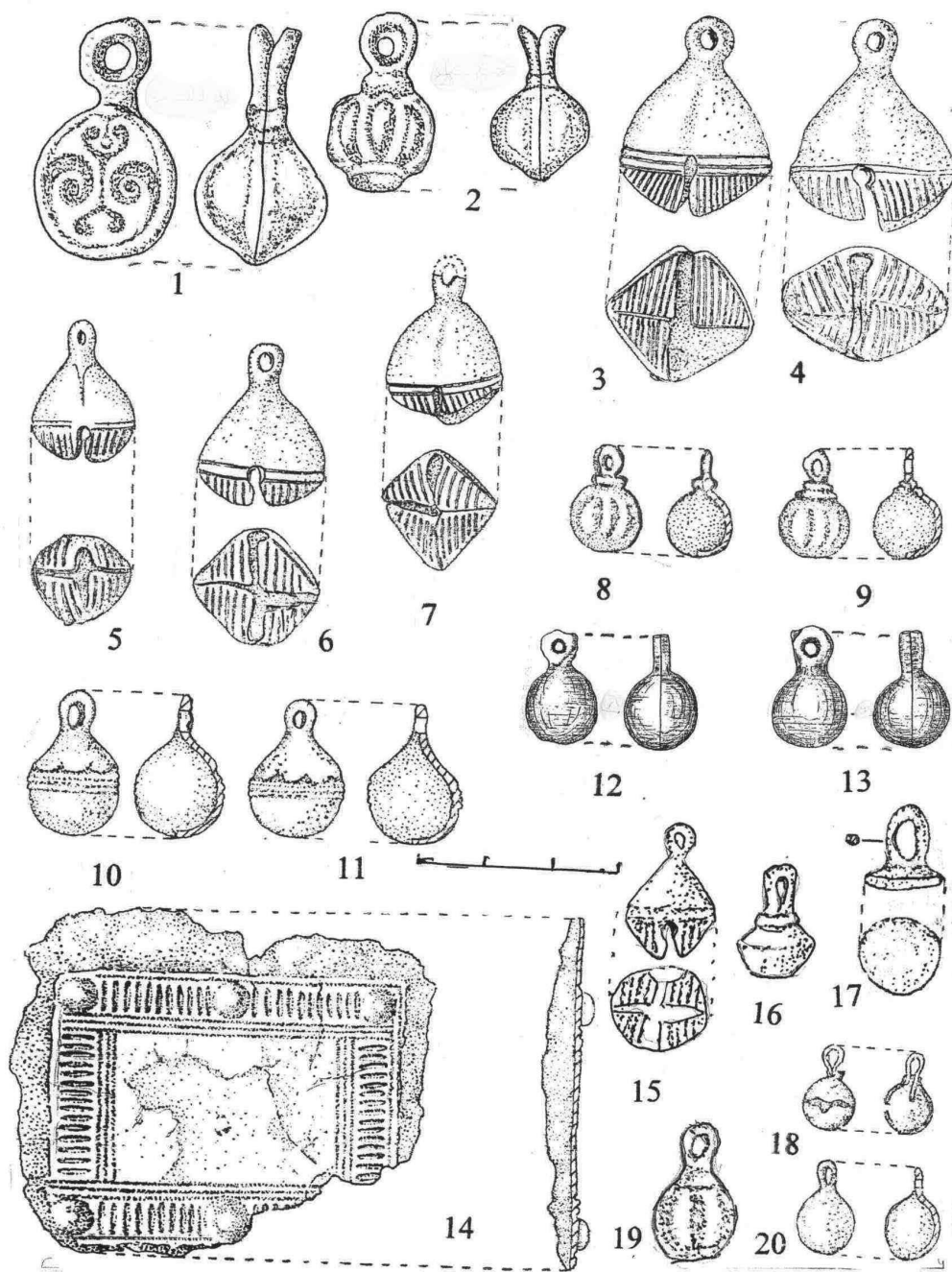


Fig. 7. Nasturi (1-13; 15-20) și pafta de centură (14). 1-2, 12-13, Hansca-Chetrăria; 3-7, Bârlad; 8-11, 18, 20, Arsura-Vaslui; 14, Botoșana-Suceava; 15-16, 19, Brănești-Orhei; 17, Davideni-Neamț.